

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเสนอตารางแสดงค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่คาดหวังของสตรีชั้นบทจำแนกตามตัวแปรอิสระต่าง ๆ อันได้แก่ อายุสตรี ระยะเวลาสมรส การตายของบุตร เพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่ การศึกษาของสตรีและสามี การทำงานของสตรีก่อนและหลังการสมรส การรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชน ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และใช้ตัวแปรการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและตัวแปรอายุเป็นตัวแปรควบคุมร่วมกัน เพื่อศึกษาผลของตัวแปรอิสระแต่ละตัว เมื่อสตรีมีการใช้หรือไม่ใช้การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ตามเงื่อนไขของกลุ่มอายุสตรีแต่ละกลุ่ม

อายุและจำนวนบุตรที่คาดหวัง

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุและจำนวนบุตรที่คาดหวัง ผลการศึกษาของการวิจัยที่ผ่านมาพบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างอายุกับจำนวนบุตรที่คาดหวัง สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้ผลสอดคล้องกับการวิจัยที่ผ่านมา โดยพบว่าอายุแสดงความสัมพันธ์ทางบวกกับจำนวนบุตรที่คาดหวังอย่างชัดเจน กล่าวคือเมื่อสตรีมีอายุมากขึ้นจำนวนบุตรที่คาดหวังจะมากขึ้นตามไปด้วย ตารางที่ 15 แสดงว่าสตรีที่มีอายุ 15-24 ปี มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 2.9 คน สตรีที่มีอายุ 25-34, 35-44 และ 45-49 ปี มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.6, 5.1 และ 6.3 คน ตามลำดับ เมื่อควบคุมความสัมพันธ์ด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวพบว่า ความสัมพันธ์ของอายุและจำนวนบุตรที่คาดหวังยังเป็นไปในแบบเดิม ตัวอย่างเช่นในกลุ่มของสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว สตรีอายุ 15-24 ปี มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 2.6 คน-สตรีที่มีอายุ 25-34, 35-44, 45-49 ปี มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.5, 4.8 และ 6.5 คน ตามลำดับ กลุ่มสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัว และกลุ่มสตรีที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัว ก็แสดงความสัมพันธ์ของอายุและจำนวนบุตรที่คาดหวังในลักษณะเดียวกัน

ตารางที่ 15 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามอายุและการปฏิบัติ
เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

อายุ(ปี)	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
15- 24	2.6(64)	3.2(28)	3.0(104)	2.9(196)
25-34	3.5(185)	3.9(59)	3.6(117)	3.6(361)
35-44	4.8(158)	6.0(63)	5.1(178)	5.1(399)
45-49	6.5(27)	6.6(25)	6.2(119)	6.3(171)
รวม	4.0(434)	4.9(175)	4.6(518)	4.4(1,127)

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและจำนวนบุตรที่คาดหวัง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว และผลที่มีต่อภาวะเจริญพันธุ์ในปัจจุบันได้รับความสนใจกันมาก โดยมีการนำการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมาศึกษาในฐานะที่เป็นตัวแปรอิสระ ไม่เฉพาะแต่การศึกษาในฐานะเป็นตัวแปรตามเช่นที่ผ่านมา ผลการศึกษาจากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า สตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรที่คาดหวังน้อยกว่าสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัว และสตรีที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัว

เช่นเดียวกันสำหรับการศึกษานี้พบความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและจำนวนบุตรที่คาดหวัง แต่เป็นความสัมพันธ์เพียงบางส่วนไม่ชัดเจนทั้งหมด กล่าวคือสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรที่คาดหวังน้อยกว่าสตรีที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัว แต่ขณะเดียวกันพบว่าสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัวกลับมีจำนวนบุตรที่คาดหวังสูงสุด ข้อมูลจากรายการที่ 15 แสดงว่าสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.0 คน สตรีที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัว และสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.6 และ 4.9 คน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวกับจำนวนบุตรที่คาดหวังตามกลุ่มอายุพบความสัมพันธ์ในลักษณะ เดิมเกือบทุกกลุ่มอายุ

มีข้อน่าสังเกตก็คือ สตรีในกลุ่มอายุ 45-49 ปี ซึ่งเป็นวัยใกล้หมดภาวะเจริญพันธุ์นั้น โอกาสที่สตรีจะมีบุตรเพิ่มมีน้อยมาก ดังนั้นจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่จึงสะท้อนให้เห็นถึงขนาดครอบครัวสมบูรณ์ และไม่ต่างไปจากจำนวนบุตรที่คาดหวังมากนัก จากข้อมูลในตารางที่ 15 แสดงว่าสตรีกลุ่มอายุ 45-49 ปีนี้ ที่กำลังใช้การป้องกันการปฏิสนธิมีจำนวนบุตรที่คาดหวังสูงกว่าสตรีที่ไม่ใช้อยู่เล็กน้อย อาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรมากอยู่แล้วและที่ใช้การคุมกำเนิดก็เพื่อมิให้มีมากขึ้นไปอีก ในขณะที่กลุ่มสตรีที่ไม่ได้ใช้นั้น เนื่องจากคิดว่าใกล้หมดวัยเจริญพันธุ์จึงไม่จำเป็นต้องใช้

ระยะเวลาสมรสและจำนวนบุตรที่คาดหวัง

ระยะเวลาสมรสเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยปกติแล้วจะพบว่าผู้ที่สมรส เป็นระยะเวลาานจะมีจำนวนบุตรที่คาดหวังมากกว่าผู้ที่สมรสในระยะเวลาสั้นกว่า ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ระยะเวลาการสมรสทั้งหมด กล่าวคือนับระยะเวลาตั้งแต่สตรีผู้นั้นสมรสครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน ถ้าเป็นผู้สมรสครั้งเดียวจะนับเวลาตั้งแต่สมรสจนถึงขณะที่ทำการสัมภาษณ์ ถ้าเป็นผู้ทำการสมรสเกินกว่า 1 ครั้ง จะนับรวมระยะเวลาสมรสของการสมรสแต่ละครั้ง เข้าด้วยกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาสมรสกับจำนวนบุตรที่คาดหวัง แสดงไว้ในตารางที่ 16 จะเห็นได้ว่า ระยะเวลาสมรสแสดงความสัมพันธ์ทางบวกกับจำนวนบุตรที่คาดหวังอย่างชัดเจนโดยจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยจะเพิ่มสูงขึ้นเมื่อระยะเวลาสมรสมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้ว เช่นในทุกกลุ่มอายุ (15-49 ปี) สตรีที่มีระยะเวลาสมรสต่ำกว่า 5 ปี มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 2.8 คน ส่วนสตรีที่มีระยะเวลาสมรส 5-9, 10-14 และ 15 ปีขึ้นไป มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.2, 3.9 และ 5.6 คน ตามลำดับ

เมื่อนำการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมาพิจารณาประกอบพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาสมรสและจำนวนบุตรที่คาดหวังยังเป็นไปในแบบเดิม เช่นในกลุ่มสตรีที่กำลังวางแผนครอบครัว สตรีที่มีระยะเวลาสมรสต่ำกว่า 5 ปี มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 2.6 คน สตรีที่มีระยะเวลาสมรส 5-9, 10-14 และ 15 ปีขึ้นไปมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.0, 3.6 และ 5.2 คน ตามลำดับ สำหรับในกลุ่มสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัว และสตรีที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัว ความสัมพันธ์ก็เป็นไปในแบบแผนเดียวกับที่กล่าวแล้วเช่นกัน เมื่อพิจารณาตามปัจจัยอายุประกอบกันไปด้วยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาสมรสและจำนวนบุตรที่คาดหวังยังเป็นไปในทำนองเดียวกันกับกลุ่มอายุรวม เช่นกลุ่มอายุ 25-34 ปี สตรีที่มีระยะเวลาสมรสต่ำกว่า 5 ปี มีจำนวนบุตรที่คาดหวังเฉลี่ย 3.0 คน ส่วนสตรีที่มีระยะเวลาสมรส 5-9, 10-14 และ 15 ปีขึ้นไปมีจำนวนบุตรที่คาดหวังเฉลี่ย 3.1, 3.9 และ 4.9 คน ตามลำดับ

ตารางที่ 16 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามระยะเวลาสมรส อายุ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

อายุ(ปี)/ระยะเวลาสมรส(ปี)	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>15-24</u>				
ต่ำกว่า 5	2.5(46)	2.8(19)	3.0(88)	2.8(206)
5-9	3.1(18)	3.9(8)	3.3(15)	3.2(181)
10-14	-	* (1)	-	*(1)
15 ปีขึ้นไป	-	-	-	-
รวม	2.6(64)	3.2(28)	3.0(103)	2.9(195)
<u>25-34</u>				
ต่ำกว่า 5	3.2(12)	2.5(8)	3.0(30)	3.0(50)
5-9	2.9(63)	3.3(19)	3.3(49)	3.1(131)
10-14	3.6(85)	4.7(23)	4.3(28)	3.9(136)
15 ปีขึ้นไป	4.8(25)	4.3(9)	5.5(10)	4.9(44)
รวม	3.5(185)	3.9(59)	3.6(117)	3.6(361)
<u>35-44</u>				
ต่ำกว่า 5	-	-	*(3)	*(3)
5-9	3.7(6)	-	*(3)	3.2(9)
10-14	3.8(20)	4.2(5)	3.8(22)	3.8(47)
15 ปีขึ้นไป	5.0(132)	6.0(58)	5.1(150)	5.1(340)
รวม	4.8(158)	6.0(63)	5.1(178)	5.1(399)

ตารางที่ 16 (ต่อ)

อายุ(ปี)/ระยะเวลาสมรส(ปี)	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>45 ปีขึ้นไป</u>				
ต่ำกว่า 5	-	-	-	-
5-9	-	-	-	-
10-14	-	-	* (2)	* (2)
15 ปีขึ้นไป	6.5(27)	6.6(25)	6.2(117)	6.3(169)
รวม	6.5(27)	6.6(25)	6.2(119)	6.3(171)
<u>15-49</u>				
ต่ำกว่า 5	2.6(58)	2.7(27)	3.0(121)	2.8(206)
5-9	3.0(87)	3.4(27)	3.2(67)	3.2(181)
10-14	3.6(105)	4.6(29)	4.1(52)	3.9(186)
15 ปีขึ้นไป	5.2(184)	6.1(92)	5.7(277)	5.6(553)
รวม	4.0(434)	4.9(175)	4.6(517)	4.4(1,126)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

การตายของบุตรและจำนวนบุตรที่คาดหวัง

ผลของการตายของบุตรที่มีต่อภาวะเจริญพันธุ์ได้รับความสนใจในการศึกษามาเป็นเวลานาน เนื่องจากบุตรที่ตายมีผลให้บิดามารดาต้องการบุตรเพิ่มเพื่อทดแทนบุตรที่ตายหรือเพื่อไว้เพื่อเป็นการประกันถึงบุตรที่อาจตายได้ในอนาคต ซึ่งมีผลให้ภาวะเจริญพันธุ์สูงขึ้นได้ การศึกษาผลงานวิจัยที่ผ่านมา พบความสัมพันธ์ทางบวกของจำนวนบุตรที่ตายกับจำนวนบุตรที่คาดหวัง สำหรับการศึกษารุ่นนี้ได้ผลสอดคล้องกับที่ เคยทำการศึกษาไว้ก่อนหน้านี้แล้ว โดยการตายของบุตรแสดงความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับจำนวนบุตรที่คาดหวัง นั่นคือสตรีที่มีจำนวนบุตรตายมากกว่ามีจำนวนบุตรที่คาดหวัง โดยเฉลี่ยมากกว่าสตรีที่มีจำนวนบุตรตายน้อยกว่าอย่างชัดเจน

ข้อมูลจากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่าในสตรีกลุ่มอายุ (15-49 ปี) สตรีที่ไม่มีบุตรตายมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.1 คน สตรีที่มีบุตรตาย 1 คน มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.0 คน ส่วนสตรีที่มีบุตรตาย 2 คนขึ้นไปมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.5 คน เมื่อนำการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมาพิจารณาประกอบยังพบความสัมพันธ์ระหว่างการตายของบุตรและจำนวนบุตรที่คาดหวังเช่น ในกลุ่มสตรีที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัวนั้นสตรีที่ไม่มีบุตรตาย มีบุตรตาย 1 คน และมีบุตรตาย 2 คนขึ้นไปมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.2, 5.1 และ 6.1 คนตามลำดับ เมื่อพิจารณาอายุประกอบไปด้วยพบความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรที่ตายและจำนวนบุตรที่คาดหวังมีแบบแผนชัดเจนทุกกลุ่มอายุเช่นกัน อาทิเช่นกลุ่มอายุ 25-34 ปี สตรีที่ไม่มีบุตรตาย มีบุตรตาย 1 คน และมีบุตรตาย 2 คนขึ้นไปมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.5, 3.9 และ 4.3 คนตามลำดับ และในกลุ่มอายุ 35-44 ปี สตรีที่ไม่มีบุตรตาย มีบุตรตาย 1 คน และมีบุตรตาย 2 คนขึ้นไปมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.0, 5.2 และ 5.4 คนตามลำดับ

มีข้อสังเกตว่าเมื่อพิจารณาตามกลุ่มอายุแล้ว แบบแผนจะชัดเจนในสตรีกลุ่มอายุ 25-34 ปี เมื่อเทียบกับอีก 2 กลุ่มอายุ 35-44 และ 45 ปีขึ้นไป โดยเฉพาะสตรีกลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไปจำนวนบุตรที่คาดหวัง โดยเฉลี่ยของสตรีที่มีบุตรตายหรือไม่มีบุตรตายแทบจะไม่แตกต่างกันเลย

ตารางที่ 17 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามการตายของบุตร อายุ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

อายุ(ปี)/การตายของบุตร (คน)	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>15-24</u>				
ไม่มีบุตรตาย	2.6(60)	3.2(27)	3.0(92)	2.9(179)
1	*(3)	* (1)	3.1(9)	3.0(13)
2 ⁺	*(1)	-	* (3)	* (4)
รวม	2.6(64)	3.2(28)	3.0(104)	2.9(196)
<u>25-34</u>				
ไม่มีบุตรตาย	3.4(155)	4.0(43)	3.5(103)	3.5(301)
1	3.7(20)	3.5(13)	4.9(10)	3.9(43)
2 ⁺	4.9(10)	* (3)	* (4)	4.3(17)
รวม	3.5(185)	3.9(59)	3.6(117)	3.6(361)
<u>35-44</u>				
ไม่มีบุตรตาย	4.9(85)	5.4(33)	5.0(113)	5.0(231)
1	4.9(47)	6.5(14)	5.0(41)	5.2(102)
2 ⁺	4.4(26)	6.6(16)	5.9(24)	5.4(66)
รวม	4.8(158)	6.0(63)	5.1(178)	5.1(399)
<u>45 ปีขึ้นไป</u>				
ไม่มีบุตรตาย	6.9(10)	7.0(11)	6.0(56)	6.3(77)
1	6.8(10)	6.5(11)	6.0(25)	6.3(46)
2 ⁺	5.6(7)	* (3)	6.6(38)	6.4(48)
รวม	6.5(27)	6.6(25)	6.2(119)	6.3(171)

ตารางที่ 17 (ต่อ)

อายุ(ปี)/การตายของบุตร (คน)	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
15-49				
ไม่มีบุตรตาย	3.8(310)	4.5(114)	4.2(364)	4.1(788)
1	4.8(80)	5.4(39)	5.1(85)	5.0(204)
2 ⁺	4.7(44)	6.0(22)	6.1(69)	5.5(135)
รวม	4.0(434)	4.9(175)	4.6(518)	4.4(1,127)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรที่คาดหวัง

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่ อาจจะมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะถ้าในสังคมที่มีความนิยมบุตรชาย อาจทำให้ครอบครัวต้องการบุตรเพิ่มขึ้น ถ้ายังไม่มีบุตรชายหรือมีบุตรชายเพียงคนเดียว จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า

ในทุก ๆ กลุ่มอายุสตรีที่ยังไม่มีบุตรจะไม่ใช้การวางแผนครอบครัว เป็นสัดส่วนสูงกว่า สตรีที่กำลังใช้และเคยใช้การวางแผนครอบครัวมาก เป็นสิ่งที่ยืนยันได้อย่างหนึ่งว่า สตรีชนบทนิยมการมีบุตรก่อนจึงจะใช้การวางแผนครอบครัว เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรที่คาดหวัง ไม่พบความสัมพันธ์ที่ปรากฏชัดเจนจนเป็นเครื่องยืนยันว่า สตรีที่ยังไม่มีบุตรหรือมีบุตรเพศใดเพศหนึ่ง เพียงเพศเดียวน่าจะมีจำนวนบุตรที่คาดหวังมากกว่า สตรีที่มีบุตรครบทั้งสองเพศ จากตารางที่ 18 เมื่อพิจารณาจากสตรีทุกกลุ่มอายุ (15-49 ปี) แล้ว สตรีที่ยังไม่มีบุตรมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 2.5 คน ในขณะที่สตรีที่มีบุตรทั้งสองเพศมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยถึง 5.3 คน เหตุผลที่น่าจะใช้อธิบายเหตุการณ์นี้ได้คือ สตรีที่ยังไม่มีบุตรเป็นสตรีกลุ่มอายุน้อยเป็นสัดส่วนจำนวนมากซึ่ง สตรีเหล่านี้เมื่อตอบคำถามความต้องการบุตรเพิ่มย่อมจะมีค่าซึ่งรวมกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เป็นค่าจำนวนบุตรที่คาดหวังที่ไม่สูงนักต่างกับสตรีที่เคยมีบุตรมาแล้ว จำนวนหนึ่งจำนวนบุตรที่มีอยู่แล้วนี้จะทำให้ค่าของจำนวนบุตรที่คาดหวังสูงกว่า สตรีกลุ่มแรกเสมอ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เป็นปัจจัยเกี่ยวข้องที่สำคัญอย่างหนึ่ง และเพื่อให้การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเรื่อง เพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่ และจำนวนบุตรที่คาดหวังชัดเจนยิ่งขึ้น จึงแก้ปัญหาความแตกต่างของจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของสตรีแต่ละคนซึ่งอาจจะไม่มีหรือมีมากน้อยเป็นจำนวนแตกต่างกันด้วย การศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยพิจารณาจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เป็นปัจจัยควบคุมประกอบไปด้วย เพื่อจะอธิบายว่า เมื่อจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มีจำนวนเท่ากันแล้ว สตรีที่ยังไม่มีบุตรหรือมีบุตรเพียงเพศใดเพศหนึ่ง เพียงเพศเดียว จะมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยเป็นอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีที่มีบุตรครบแล้ว ทั้งสองเพศ

ตารางที่ 18 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามเพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่ อายุ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

อายุ(ปี)/เพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>15-24</u>				
ไม่มีบุตร	1.9(7)	2.0(6)	3.0(39)	2.8(52)
มีเฉพาะบุตรชาย	2.6(27)	3.1(9)	3.1(31)	2.9(67)
มีเฉพาะบุตรหญิง	2.6(16)	3.8(8)	2.8(23)	2.9(47)
มีบุตรทั้งสองเพศ	3.1(14)	3.8(5)	3.2(11)	3.3(30)
รวม	2.6(64)	3.2(28)	3.0(104)	2.9(196)
<u>25-34</u>				
ไม่มีบุตร	-	*(2)	2.4(25)	2.4(27)
มีเฉพาะบุตรชาย	2.8(32)	2.4(7)	3.7(17)	3.0(56)
มีเฉพาะบุตรหญิง	2.9(30)	3.5(13)	2.8(19)	3.0(62)
มีบุตรทั้งสองเพศ	3.8(123)	4.4(37)	4.4(56)	4.1(216)
รวม	3.5(185)	3.9(59)	3.6(117)	3.6(361)
<u>35-44</u>				
ไม่มีบุตร	-	-	1.9(9)	1.9(9)
มีเฉพาะบุตรชาย	3.4(12)	*(4)	3.2(21)	3.3(37)
มีเฉพาะบุตรหญิง	3.8(16)	*(3)	3.6(10)	3.7(29)
มีบุตรทั้งสองเพศ	5.1(130)	6.3(56)	5.7(138)	5.6(324)
รวม	4.8(158)	6.0(63)	5.1(178)	5.1(399)

ตารางที่ 18 (ต่อ)

อายุ(ปี)/เพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>45 ปีขึ้นไป</u>				
ไม่มีบุตร	-	-	* (1)	* (1)
มีเฉพาะบุตรชาย	-	* (1)	3.9(9)	3.6(10)
มีเฉพาะบุตรหญิง	* (2)	* (1)	4.0(6)	4.1(9)
มีบุตรทั้งสองเพศ	6.7(25)	7.0(23)	6.6(103)	6.7(151)
รวม	6.5(27)	6.6(25)	6.2(119)	6.3(171)
<u>15-49</u>				
ไม่มีบุตร	1.9(7)	1.9(8)	2.6(74)	2.5(89)
มีเฉพาะบุตรชาย	2.8(71)	2.8(21)	3.4(78)	3.1(170)
มีเฉพาะบุตรหญิง	3.1(64)	3.6(25)	3.1(58)	3.2(147)
มีบุตรทั้งสองเพศ	4.6(292)	5.8(121)	5.7(308)	5.3(721)
รวม	4.0(434)	4.9(175)	4.6(518)	4.4(1,127)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาปัจจัยเรื่องเพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่ว่า จะมีผลต่อจำนวนบุตรที่คาดหวังอย่างไร เมื่อควบคุมความสัมพันธ์ด้วยจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของสตรีนั้น ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ยของจำนวนบุตรที่คาดหวังจำแนกตามจำนวนบุตรชายและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ ในกรณีนี้ เรายังสามารถจัดกลุ่มเพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่ตามการผันแปรของจำนวนบุตรชายกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่เป็น 4 กลุ่ม เช่น เกี่ยวกับการวิเคราะห์ที่ผ่านมาแล้ว เช่นเดียวกัน

ผลการศึกษาจากตารางที่ 19 พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเรื่องเพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรที่คาดหวัง เพียงเล็กน้อยในกลุ่มของสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 2 คน ตัวอย่างเช่นในกลุ่มสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ 2 คนนี้สตรีที่มีเฉพาะบุตรหญิง (จำนวนบุตรชาย = 0) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.3 คน สตรีที่มีเฉพาะบุตรชาย (จำนวนบุตรชาย = 2) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.0 คน สตรีทั้งสองกลุ่มนี้มีจำนวนบุตรที่คาดหวังมากกว่าสตรีที่มีบุตรทั้งสองเพศ (จำนวนบุตรชาย = 1) ซึ่งมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 2.9 คน แต่ในกลุ่มสตรีอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวแล้วนี้ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าวอีกเลย จึงไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนที่แสดงว่า เพศของบุตรที่มีชีวิตอยู่มีผลต่อจำนวนบุตรที่คาดหวัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรชาย

จำนวนบุตรที่มี ชีวิตอยู่ (คน)	จำนวนบุตรชาย (คน)							รวม
	0	1	2	3	4	5	6 ขึ้นไป	
0	2.9(123)	-	-	-	-	-	-	2.9(123)
1	2.7(82)	2.9(107)	-	-	-	-	-	2.9(189)
2	3.3(42)	2.9(103)	3.0(55)	-	-	-	-	3.0(200)
3	3.5(23)	3.8(59)	3.6(61)	3.6(20)	-	-	-	3.6(163)
4	4.4(14)	4.4(30)	4.1(66)	4.3(35)	4.2(9)	-	-	4.2(154)
5	5.5(6)	5.3(22)	5.2(32)	5.1(43)	5.0(26)	* (4)	-	5.2(133)
6 ขึ้นไป	* (3)	6.9(14)	6.8(55)	7.3(72)	7.5(63)	7.7(53)	8.9(34)	7.5(294)
รวม	3.1(293)	3.5(335)	4.4(269)	5.7(170)	6.6(98)	7.5(57)	8.9(34)	4.5(1,256)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

การศึกษาของสตรีและจำนวนบุตรที่คาดหวัง

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยด้านการศึกษาของสตรีมีความสัมพันธ์กับดัชนีภาวะเจริญพันธุ์ในเชิงลบ และมีนัยสำคัญสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ได้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับผลการการศึกษาที่มีผู้เคยทำการศึกษาเอาไว้ นั่นคือ

การศึกษาของสตรีมีความสัมพันธ์ทางลบกับจำนวนบุตรที่คาดหวัง โดยสตรีที่มีการศึกษาระดับสูงมีจำนวนบุตรที่คาดหวังต่ำกว่าสตรีที่มีการศึกษาระดับต่ำ (ตารางที่ 20) แต่แบบแผนไม่ชัดเจนระหว่างกลุ่มสตรีที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า ป.4 กับสตรีที่ไม่ได้รับการศึกษา ตัวอย่างเช่น สตรีทุกกลุ่มอายุ (15-49 ปี) สตรีที่ไม่ได้รับการศึกษามีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.3 คน สตรีที่มีการศึกษาต่ำกว่า ป.4 มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.5 คน ส่วนสตรีที่มีการศึกษา ป.4 และสูงกว่า ป.4 มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.3 และ 3.0 คนตามลำดับ

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านอายุประกอบด้วยแบบแผนยังเป็นเช่นเดิมแต่ก็สามารถเห็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจนในบางกลุ่มอายุ เช่นกลุ่มอายุ 25-34 ปี และกลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไป โดยกลุ่มอายุ 25-34 ปี สตรีที่ไม่ได้รับการศึกษา การศึกษาต่ำกว่า ป.4 ป.4 และสูงกว่า ป.4 มีจำนวนบุตรที่คาดหวัง 4.2 3.9, 3.6 และ 3.3 คนตามลำดับ เมื่อพิจารณาปัจจัยการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวประกอบด้วยแบบแผนความสัมพันธ์ยังเป็นไปในลักษณะเดิม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสตรีที่กำลังใช้ เคยใช้ หรือไม่เคยใช้การปฏิบัติวางแผนครอบครัว เช่น กลุ่มสตรีที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัว (ในกลุ่มอายุรวม 15-49 ปี) สตรีที่ไม่ได้รับการศึกษามีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.4 คน สตรีที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า ป.4 มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.5 คน ส่วนสตรีที่มีการศึกษาระดับ ป.4 และสูงกว่า ป.4 มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.3 และ 3.4 คนตามลำดับ

ข้อที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ เมื่อเปรียบเทียบสตรีแต่ละกลุ่มของการใช้การวางแผนครอบครัวตามระดับการศึกษาพบว่าจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่มของสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว และสูงสุดในกลุ่มที่เคยใช้การวางแผนครอบครัว อาทิเช่นสตรีในระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรที่คาดหวัง 3.9 คน เทียบกับ 4.3 คน สำหรับสตรีที่ไม่ได้ใช้และ 4.8 คน สำหรับสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัว

ตารางที่ 20 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามการศึกษาของสตรี อายุ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

อายุ(ปี)/การศึกษาของสตรี	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>15-24</u>				
ไม่ได้รับการศึกษา	* (3)	-	3.7(9)	3.2(12)
ต่ำกว่า ป.4	* (4)	-	* (2)	2.9(7)
ป.4	2.8(49)	3.1(25)	3.0(88)	3.0(162)
สูงกว่า ป.4	2.1(8)	* (2)	2.4(5)	2.3(15)
รวม	2.6(64)	3.2(28)	3.0(104)	2.9(196)
<u>25-34</u>				
ไม่ได้รับการศึกษา	4.4(15)	* (1)	3.9(11)	4.2(27)
ต่ำกว่า ป.4	4.3(7)	* (1)	3.4(5)	3.9(13)
ป.4	3.4(155)	3.9(55)	3.6(93)	3.6(303)
สูงกว่า ป.4	2.9(8)	* (2)	3.6(8)	3.3(18)
รวม	3.5(185)	3.9(59)	3.6(117)	3.6(361)
<u>35-44</u>				
ไม่ได้รับการศึกษา	5.4(21)	* (4)	5.5(36)	5.5(61)
ต่ำกว่า ป.4	5.5(16)	6.6(8)	5.6(31)	5.7(55)
ป.4	4.7(118)	6.0(49)	5.0(105)	5.0(272)
สูงกว่า ป.4	* (3)	* (2)	2.8(6)	3.1(11)
รวม	4.8(158)	6.0(63)	5.1(178)	5.1(399)

ตารางที่ 20 (ต่อ)

อายุ(ปี)/การศึกษาของสตรี	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>45 ปีขึ้นไป</u>				
ไม่ได้รับการศึกษา	7.7(6)	* (2)	6.7(23)	6.8(31)
ต่ำกว่า ป.4	* (3)	* (3)	6.3(19)	6.5(25)
ป.4	5.8(18)	6.9(20)	6.0(76)	6.1(114)
สูงกว่า ป.4	-	-	* (1)	* (1)
รวม	6.5(27)	6.6(25)	6.2(119)	6.3(171)
<u>15-49</u>				
ไม่ได้รับการศึกษา	5.1(45)	5.4(7)	5.4(79)	5.3(131)
ต่ำกว่า ป.4	5.1(30)	6.2(13)	5.5(57)	5.5(100)
ป.4	3.9(340)	4.8(149)	4.3(362)	4.3(851)
สูงกว่า ป.4	2.6(19)	3.3(6)	3.4(20)	3.0(45)
รวม	4.0(434)	4.9(175)	4.6(518)	4.4(1,127)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

การศึกษาของสามีและจำนวนบุตรที่คาดหวัง

การศึกษาของสามีเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรที่คาดหวัง ผลการวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาศรี และจำนวนบุตรที่คาดหวังที่ปรากฏพบว่า ระดับการศึกษาของสามี มีความสัมพันธ์เป็นส่วนกลับกับจำนวนบุตรที่คาดหวัง การศึกษาครั้งนี้ให้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับผลการวิจัยที่กล่าวถึง โดยผลจากตารางที่ 21 แสดงว่าการศึกษาของสามีและจำนวนบุตรที่คาดหวังของสตรีมีความสัมพันธ์ทางลบที่ค่อนข้างชัดเจน ตัวอย่างเช่นในสตรีกลุ่มอายุ (15-49 ปี) สตรีซึ่งสามีไม่ได้รับการศึกษา สามีมีการศึกษาค่ำกว่า ป.4 สามีมีการศึกษา ป.4 และสามีมีการศึกษาสูงกว่า ป.4 มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.7, 5.4, 4.4 และ 3.7 คนตามลำดับ

เมื่อพิจารณาการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว เป็นปัจจัยควบคุมประกอบพบว่า แบบแผนความสัมพันธ์ยังชัดเจน ยกเว้นในกลุ่มสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัว ซึ่งความสัมพันธ์ผันแปรไปเล็กน้อยเช่น ในกลุ่มสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว สตรีที่สามีไม่มีการศึกษา สามีมีการศึกษาค่ำกว่า ป.4 สามีมีการศึกษา ป.4 และสามีมีการศึกษาสูงกว่า ป.4 มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.1, 4.7, 4.1 และ 3.2 คนตามลำดับ ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ ในแต่ละระดับการศึกษาของสามีนั้น สตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยต่ำสุด มีข้อยกเว้นในกลุ่มสตรีที่สามีไม่ได้รับการศึกษา เท่านั้นที่กลุ่มสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยต่ำสุด

เมื่อพิจารณาปัจจัยอายุประกอบไปด้วยพบว่า ความสัมพันธ์ของการศึกษาของสามีและจำนวนบุตรที่คาดหวังของสตรีปรากฏชัดเจนในสตรีกลุ่มอายุ 15-24 ปี โดยสตรีซึ่งสามีมีการศึกษาค่ำกว่า ป.4 สามีมีการศึกษา ป.4 และสามีมีการศึกษาสูงกว่า ป.4 มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.2, 2.9 และ 2.5 คนตามลำดับ ส่วนกลุ่มอายุอื่น ๆ แบบแผนความสัมพันธ์ผันแปรไปบ้างเล็กน้อยเช่นกลุ่มอายุ 25-34 ปี สตรีซึ่งสามีไม่ได้รับการศึกษามีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.1 คนส่วนสตรีซึ่งสามีได้รับการศึกษาค่ำกว่า ป.4 มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.2 คนในขณะที่สตรีซึ่งสามีมีการศึกษาระดับ ป.4 และสูงกว่า ป.4 มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.6 และ 3.2 คนตามลำดับ

ตารางที่ 21 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามการศึกษาของสามี อายุ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

อายุ(ปี)/การศึกษาของสามี	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>15-24</u>				
ไม่ได้รับการศึกษา	* (1)	* (1)	* (2)	* (4)
ต่ำกว่า ป.4	* (4)	* (1)	* (2)	3.2(6)
ป.4	2.7(47)	3.1(20)	3.0(85)	2.9(152)
สูงกว่า ป.4	2.1(7)	* (4)	2.7(11)	2.5(22)
รวม	2.7(59)	3.2(26)	3.0(99)	2.9(184)
<u>25-34</u>				
ไม่ได้รับการศึกษา	3.6(5)	* (1)	* (1)	4.1(7)
ต่ำกว่า ป.4	4.2(11)	* (2)	4.2(5)	4.2(18)
ป.4	3.5(145)	4.1(48)	3.6(91)	3.6(284)
สูงกว่า ป.4	3.1(21)	2.6(5)	3.5(16)	3.2(42)
รวม	3.5(182)	3.9(56)	3.6(113)	3.6(351)
<u>35-44</u>				
ไม่ได้รับการศึกษา	5.3(11)	* (4)	6.0(30)	5.7(45)
ต่ำกว่า ป.4	4.9(19)	7.0(5)	6.6(18)	5.9(42)
ป.4	4.9(118)	6.1(48)	4.8(114)	5.1(280)
สูงกว่า ป.4	3.6(9)	5.8(5)	3.9(14)	4.1(28)
รวม	4.8(157)	6.0(62)	5.1(176)	5.1(395)

ตารางที่ 21 (ต่อ)

อายุ(ปี)/การศึกษาของสามี	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>45 ปีขึ้นไป</u>				
ไม่ได้รับการศึกษา	* (2)	* (1)	6.3(16)	6.4(19)
ต่ำกว่า ป.4	* (4)	* (3)	5.7(24)	6.0(31)
ป.4	6.4(19)	6.3(16)	6.5(73)	6.4(108)
สูงกว่า ป.4	* (2)	7.5(5)	5.2(6)	6.1(13)
รวม	6.5(27)	6.6(25)	6.2(119)	6.3(171)
<u>15-49</u>				
ไม่ได้รับการศึกษา	5.1(19)	4.7(7)	6.0(49)	5.7(75)
ต่ำกว่า ป.4	4.7(38)	6.5(11)	5.8(48)	5.4(97)
ป.4	4.1(329)	4.9(132)	4.4(363)	4.4(824)
สูงกว่า ป.4	3.2(39)	4.7(19)	3.7(47)	3.7(105)
รวม	4.1(425)	5.0(169)	4.6(507)	4.5(1,101)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

ตารางที่ 22 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทว่าแนกตามการศึกษาของสตรีและ การศึกษาของสามี

การศึกษาของสามี	การศึกษาของสตรี				รวม
	ไม่มีการศึกษา	ต่ำกว่า ป.4	ป.4	สูงกว่า ป.4	
ไม่มีการศึกษา	5.9(39)	5.4(12)	5.6(26)	*(2)	5.7(79)
ต่ำกว่า ป.4	5.6(28)	6.3(21)	5.2(57)	*(1)	5.5(107)
ป.4	5.1(74)	5.3(69)	4.3(770)	3.4(9)	4.4(922)
สูงกว่า ป.4	*(4)	*(4)	3.8(78)	3.0(34)	3.7(120)
รวม	5.4(145)	5.5(106)	4.3(931)	3.1(46)	4.5(1,228)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

เป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะทำการศึกษาผลของการศึกษาของสตรีและของสามีไปพร้อม ๆ กัน ว่าปัจจัยการศึกษาของสตรีและสามีมีผลร่วมกันต่อจำนวนบุตรที่คาดหวังในลักษณะใด การวิเคราะห์ ในตารางที่ 22 เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลรวมของปัจจัยการศึกษาสตรีและสามีที่มีต่อ จำนวนบุตรที่คาดหวัง เพื่อดูว่าระดับการศึกษาที่แตกต่างกันของสตรีและสามีเมื่อพิจารณาร่วมกัน แล้วจะมีผลต่อจำนวนบุตรที่คาดหวังอย่างไรซึ่งพบว่า จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยสูงสุดคือ 6.3 คนซึ่งอยู่ในกลุ่มของสตรีและสามีที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ป.4 ทั้งคู่ ส่วนจำนวนบุตรที่คาดหวัง โดยเฉลี่ยต่ำสุดคือ 3.0 คน อยู่ในกลุ่มของสตรีและสามีที่มีการศึกษาระดับสูงกว่า ป.4 แสดงว่า เมื่อมีการศึกษาของสตรีและสามีสูงขึ้น จำนวนบุตรที่คาดหวังจะน้อยลง เมื่อพิจารณากลุ่มสามีและ ภรรยาที่มีระดับการศึกษาเท่ากันพบว่า กลุ่มที่สามีไม่มีการศึกษามีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.7 คนในขณะที่เมื่อสตรีไม่มีการศึกษาสตรีมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.4 คนและเมื่อการ ศึกษาของทั้งสองฝ่ายเพิ่มขึ้น เช่น กลุ่มที่สามีมีการศึกษาสูงกว่า ป.4 สตรีมีจำนวนบุตรที่คาดหวัง โดยเฉลี่ย 3.7 คนในขณะที่เมื่อสตรีเองมีการศึกษาสูงกว่า ป.4 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย ของสตรีเท่ากับ 3.1 คนจะทำให้เกิดความแตกต่างของจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยระหว่าง สองกลุ่มนี้อยู่ 0.6 คน จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าการศึกษาของสตรีและสามีลดจำนวนบุตรที่คาด

หวัง (จากค่าสูงสุดถึงค่าต่ำสุด) ให้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่การศึกษาของสตรีที่เป็นภรรยา
เองมีผลต่อการลดระดับภาวะเจริญพันธุ์มากกว่าการศึกษาของสามี ตัวอย่าง เช่นการศึกษาของสตรี
ลดจำนวนบุตรที่คาดหวังลงได้ 43% (ลดจาก 5.4 คน เป็น 3.1 คน) ในขณะที่การศึกษาของ
สามีลดจำนวนบุตรที่คาดหวังลงได้ 35% (ลดจาก 5.7 คนเป็น 3.7 คน)

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของสตรีและสามีแสดงให้เห็นว่าไม่
เพียงแต่ระดับการศึกษาของสตรีเท่านั้น แต่รวมถึงการศึกษาของสามีด้วยที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์
ทั้งนี้ โดยที่จะเห็นว่าจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยจะลดลงเมื่อระดับการศึกษาของสตรีและสามี
สูงขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างระดับการศึกษาของสตรีกับระดับการศึกษาของสามีแล้วพบว่า
การศึกษาของสตรีเองมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์มากกว่าการศึกษาของสามีเสียอีก ซึ่งก็
สอดคล้องกับผลการวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้ว (นิพนธ์ เทพวัลย์ 2524 : 69)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทำงานของสตรีก่อนการสมรสและจำนวนบุตรที่คาดหวัง

การศึกษาถึงปัจจัยด้านการทำงานของสตรีและผลที่มีต่อภาวะเจริญพันธุ์ได้รับความสนใจอยู่ตลอดเวลา สำหรับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสตรีในชนบทและภาวะเจริญพันธุ์นั้นพบว่าสตรีที่ทำงานในลักษณะที่ได้รับรายได้ประจำ เช่น เงินเดือนหรือค่าจ้างแรงงานและมักเป็นงานที่ทำนอกบ้าน จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีกลุ่มที่ทำงานโดยไม่ได้ค่าจ้างแรงงาน(ซึ่งอาจจะเป็นงานที่ทำให้ตนเองหรือทำให้ครอบครัว เช่นงานเกษตรกรรม) และสตรีที่ไม่ได้ทำงาน

จากข้อมูลที่แสดงไว้ในตารางที่ 23 แสดงผลที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่มีผู้เคยทำมาก่อนแล้ว โดยพบว่าสถานภาพการทำงานของสตรีก่อนการสมรสแสดงความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับจำนวนบุตรที่คาดหวัง กล่าวคือ สตรีที่ทำงานมีรายได้ก่อนการสมรสมีจำนวนบุตรที่คาดหวังน้อยกว่าสตรีที่ทำงานไม่มีรายได้ และสตรีที่ไม่ได้ทำงาน ตัวอย่างเช่นในสตรีทุกกลุ่มอายุ (15-49 ปี) สตรีที่ทำงานมีรายได้ก่อนการสมรสมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.7 คนซึ่งต่ำที่สุดจำนวนบุตรที่คาดหวังสูงสุดคือสตรีที่ไม่ได้ทำงานมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.8 คน

เมื่อนำการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมาพิจารณาประกอบพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการทำงานของสตรีก่อนการสมรสและจำนวนบุตรที่คาดหวังยังเป็นไปตามแบบแผนเดิมเช่น ในกลุ่มสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัวสตรีที่ทำงานมีรายได้ก่อนการสมรสมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.5 คน ส่วนสตรีที่ทำงานไม่มีรายได้ และไม่ได้ออกทำงานมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.3 คนเท่ากัน ในขณะเดียวกันเมื่อศึกษาความสัมพันธ์ของจำนวนบุตรที่คาดหวังกับการทำงานของสตรีก่อนการสมรสตามกลุ่มการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวของสตรีพบว่า ในแต่ละสถานภาพการทำงานของสตรีก่อนการสมรสนั้นจำนวนบุตรที่คาดหวังต่ำสุดในกลุ่มของสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัวนี้เช่นกัน ในขณะที่มีความผันแปรของจำนวนบุตรที่คาดหวังบ้างในกลุ่มสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัว และสตรีที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัว

ตารางที่ 23 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามการทำงานของสตรีก่อนการสมรส อายุ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

อายุ(ปี)/การทำงานของสตรี	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	ก่อนการสมรส	กำลังใช้	เคยใช้	
<u>15-24</u>				
* ทำงานที่มีรายได้	2.2(27)	3.1(14)	2.7(26)	2.6(67)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	2.9(30)	3.3(11)	3.1(70)	3.1(111)
ไม่ได้ทำงาน	3.4(7)	* (3)	3.3(8)	3.2(18)
รวม	2.6(64)	3.2(28)	3.0(104)	2.9(196)
<u>25-34</u>				
ทำงานที่มีรายได้	3.1(56)	3.3(16)	3.5(25)	3.2(97)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	3.7(119)	4.1(40)	3.7(79)	3.8(238)
ไม่ได้ทำงาน	4.0(10)	* (3)	3.5(12)	3.8(25)
รวม	3.5(185)	3.9(59)	3.6(116)	3.6(360)
<u>35-44</u>				
ทำงานที่มีรายได้	4.6(38)	4.8(13)	4.5(35)	4.6(86)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	4.9(110)	6.3(48)	5.2(123)	5.2(281)
ไม่ได้ทำงาน	5.0(10)	* (2)	5.8(20)	5.6(32)
รวม	4.8(158)	6.0(63)	5.1(178)	5.1(399)

ตารางที่ 23 (ต่อ)

อายุ(ปี)/การทำงานของสตรี	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	ก่อนการสมรส	กำลังใช้	เคยใช้	
<u>45 ปีขึ้นไป</u>				
ทำงานที่มีรายได้	6.1(8)	* (4)	4.8(12)	5.4(24)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	6.8(17)	6.9(18)	6.4(92)	6.5(127)
ไม่ได้ทำงาน	* (2)	* (3)	6.1(14)	6.1(19)
รวม	6.5(27)	6.6(25)	6.2(118)	6.3(170)
<u>15-49</u>				
ทำงานที่มีรายได้	3.5(129)	3.9(47)	3.8(98)	3.7(274)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	4.3(276)	5.4(117)	4.8(364)	4.7(757)
ไม่ได้ทำงาน	4.3(29)	4.6(11)	5.0(54)	4.8(94)
รวม	4.0(434)	4.9(175)	4.6(516)	4.4(1,125)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทำงานของสตรีหลังการสมรสและจำนวนบุตรที่คาดหวัง

นอกจากปัจจัยด้านการทำงานของสตรีก่อนการสมรสแล้ว การทำงานของสตรีหลังการสมรสก็น่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรที่คาดหวังเช่นกัน ผลจากตารางที่ 24 พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีหลังการสมรสและจำนวนบุตรที่คาดหวัง คล้ายกับความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีก่อนการสมรสและจำนวนบุตรที่คาดหวัง แต่แบบแผนไม่ชัดเจนเท่า โดยเมื่อพิจารณาในกลุ่มอายุรวม (15-49 ปี) จำนวนบุตรที่คาดหวังต่ำสุดในกลุ่มของสตรีที่ทำงานที่มีรายได้ แต่กลุ่มสตรีที่ไม่ได้ทำงานก็ให้ค่าจำนวนบุตรที่คาดหวัง โดยเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.1 คน โดยที่จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยสูงสุดในกลุ่มสตรีที่ทำงานไม่มีรายได้หลังการสมรส ซึ่งมีค่าเท่ากับ 4.6 คน เมื่อนำการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมาพิจารณาประกอบด้วย พบว่าจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยต่ำสุดในกลุ่มสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว 4.0 คน จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยสูงสุดในกลุ่มสตรีที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัว 4.9 คน โดยสตรีกลุ่มที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัวมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.6 คน

เมื่อพิจารณาอายุประกอบด้วย พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีหลังการสมรสและจำนวนบุตรที่คาดหวัง แสดงความสัมพันธ์ลักษณะเคมทุกกลุ่มอายุ ยกเว้นกลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไป ตัวอย่างเช่นสตรีกลุ่มอายุ 15-24 ปี สตรีที่ทำงานที่มีรายได้หลังการสมรสมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยต่ำที่สุด 2.5 คน ส่วนสตรีที่หลังการสมรสทำงานที่ไม่มีรายได้ และไม่ได้อำนาจ มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.0 และ 3.1 ตามลำดับ ส่วนสตรีกลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไปมีความผันแปรมากที่สุดโดยสตรีที่ทำงานที่มีรายได้มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยสูงสุด 6.5 คน รองลงไปที่สตรีที่ทำงานที่ไม่มีรายได้ และสตรีที่ไม่ได้ทำงานหลังการสมรสซึ่งมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 6.3 และ 5.7 คนตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 24 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามการทำงานของสตรีหลังการสมรส อายุ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

อายุ(ปี)/การทำงานของสตรี	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	หลังการสมรส	กำลังใช้	เคยใช้	
<u>15-24</u>				
ทำงานที่มีรายได้	2.3(20)	2.6(7)	2.8(19)	2.5(46)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	2.8(36)	3.4(17)	3.0(79)	3.0(132)
ไม่ได้ทำงาน	2.8(8)	* (4)	3.4(5)	3.1(17)
รวม	2.6(64)	3.2(28)	3.0(103)	2.9(195)
<u>25-34</u>				
ทำงานที่มีรายได้	2.9(47)	2.9(10)	3.2(19)	3.0(76)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	3.8(129)	4.2(44)	3.7(87)	3.8(260)
ไม่ได้ทำงาน	2.8(9)	3.2(5)	3.5(10)	3.2(24)
รวม	3.5(185)	3.9(59)	3.6(116)	3.6(360)
<u>35-44</u>				
ทำงานที่มีรายได้	4.7(53)	5.6(13)	4.7(38)	4.8(104)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	4.9(99)	5.9(48)	5.3(126)	5.3(273)
ไม่ได้ทำงาน	4.3(6)	* (2)	4.9(14)	5.2(22)
รวม	4.8(158)	6.0(63)	5.1(178)	5.1(399)

ตารางที่ 24 (ต่อ)

อายุ(ปี)/การทำงานของสตรี	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	หลังการสมรส	กำลังใช้	เคยใช้	
<u>45 ขึ้นไป</u>				
ทำงานที่มีรายได้	6.2(5)	6.6(5)	6.5(23)	6.5(33)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	6.8(20)	6.6(18)	6.2(91)	6.3(129)
ไม่ได้ทำงาน	* (2)	* (2)	5.4(5)	5.7(9)
รวม	6.5(27)	6.6(25)	6.2(119)	6.3(171)
<u>15-49</u>				
ทำงานที่มีรายได้	3.7(125)	4.4(35)	4.4(99)	4.1(259)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	4.3(284)	5.1(127)	4.7(383)	4.6(794)
ไม่ได้ทำงาน	3.3(25)	4.8(13)	4.6(34)	4.1(72)
รวม	4.0(434)	4.9(175)	4.6(516)	4.4(1,125)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

ตารางที่ 25 จำนวนบุตรที่คาดหวังเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามการทำงานของสตรีก่อนการสมรส และการทำงานของสตรีหลังการสมรส

การทำงานของสตรี ก่อนการสมรส	การทำงานของสตรีหลังการสมรส			รวม
	ทำงานที่มีรายได้	ทำงานที่ไม่มีรายได้	ไม่ได้ทำงาน	
ทำงานที่มีรายได้	3.6(177)	4.1(93)	3.5(36)	3.7(306)
ทำงานที่ไม่มีรายได้	4.9(84)	4.7(740)	5.0(15)	4.7(839)
ไม่ได้ทำงาน	5.0(23)	4.7(52)	4.5(33)	4.7(108)
รวม	4.1(284)	4.6(885)	4.2(84)	4.5(1,253)

เมื่อนำปัจจัยด้านการทำงานของสตรีทั้ง ก่อนและหลังการสมรสมาพิจารณาร่วมกัน ผลจากตารางที่ 25 พบว่า เมื่อมีการทำงานที่มีรายได้ เช่นสตรีที่ทำงานมีรายได้ก่อนการสมรสมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.7 คน ขณะที่สตรีที่ทำงานมีรายได้หลังการสมรสมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.1 คน ในส่วนของสตรีที่ทำงานมีรายได้ก่อนการสมรสทำให้เกิดการลดลงของจำนวนบุตรที่คาดหวัง 21% (จาก 4.7 คน เป็น 3.7 คน) ในขณะที่สตรีที่ทำงานหลังการสมรสทำให้เกิดการลดลงของจำนวนบุตรที่คาดหวัง 11% (จาก 4.6 คน เป็น 4.1 คน) แสดงให้เห็นว่าการทำงานของสตรีที่มีรายได้ทั้งก่อนและหลังการสมรสมีผลต่อการลดลงของจำนวนบุตรที่คาดหวัง โดยที่การทำงานของสตรีก่อนการสมรสมีผลมากกว่า เนื่องจากสามารถลดจำนวนบุตรที่คาดหวังจากค่าสูงสุดลงต่ำสุดได้ดีกว่า

เมื่อพิจารณาตัวแปรทั้งสองประกอบไปพร้อม ๆ กันพบว่า เมื่อสตรีมีการทำงานที่มีรายได้ก่อนการสมรสและหลังการสมรสไม่ได้ทำงานจะมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยต่ำสุดคือ 3.5 คน ในขณะที่สตรีที่ทำงานมีรายได้ทั้งก่อนและหลังการสมรสมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.6 คน ซึ่งก็นับว่าต่ำกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่จำนวนบุตรที่คาดหวังสูงสุดเมื่อก่อนสมรสสตรีทำงานที่ไม่มีรายได้ซึ่งเป็นงานที่ทำให้ครอบครัว และหลังสมรสที่ไม่ได้ทำงานโดยมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.0 คน ซึ่งเท่ากับสตรีที่ก่อนการสมรสไม่ได้ทำงานและหลังการสมรสทำงานที่มีรายได้ เป็นที่น่าสนใจ เกิดว่า เมื่อสตรีไม่ได้ทำงานไม่ว่าก่อนหรือหลังการสมรสจะเป็นสาเหตุที่ทำให้จำนวนบุตรที่คาดหวังมีค่าสูงทันที

การรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนและจำนวนบุตรที่คาดหวัง

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชน และจำนวนบุตรที่คาดหวัง ผลการศึกษาของการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวนบุตรที่คาดหวัง ส่วนผลจากการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับการวิจัยที่มีการค้นพบมาก่อนเช่นกัน

การรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนในการศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษา โดยสร้างเป็นดัชนีการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นคะแนนที่สร้างจากการรวมความถี่ของการรับข่าวสาร 3 ประเภทได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาแบ่งเป็น ดัชนีการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชน 3 ระดับ คือ คะแนน 0-2 แสดงว่าดัชนีการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนต่ำ คะแนน 3-4 แสดงว่าดัชนีการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนปานกลาง และคะแนน 5-9 แสดงว่าดัชนีการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนสูง

ข้อมูลจากตารางที่ 26 แสดงว่าการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนของสตรีแสดงความสัมพันธ์ทางลบต่อจำนวนบุตรที่คาดหวังค่อนข้างชัดเจนโดยสตรีที่มีการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนสูงจะมีจำนวนบุตรที่คาดหวังน้อยกว่าสตรีที่มีการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนต่ำกว่า ตัวอย่างเช่น สตรีทุกกลุ่มอายุ (15-49 ปี) ที่มีดัชนีการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนต่ำ (0-2 คะแนน) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.5 คน ส่วนสตรีที่มีดัชนีการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนปานกลาง (3-4 คะแนน) และสูง (5-9 คะแนน) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.1 และ 3.7 คนตามลำดับ เมื่อนำการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว มาพิจารณาประกอบพบว่า จำนวนบุตรที่คาดหวังของสตรีค่าที่สุดในกลุ่มของสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว ซึ่งมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.8 คน สูงที่สุดในกลุ่มของสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัว โดยมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.7 คน

เมื่อพิจารณาจำนวนบุตรที่คาดหวังตามระดับการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนพบว่า ความสัมพันธ์ไม่ชัดเจนในบางกลุ่มของสตรีที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว โดยพบความแปรผันเล็กน้อยในกลุ่มของสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัว คือสตรีที่มีดัชนีการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนต่ำ (0-2 คะแนน) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 5.2 คน ส่วนสตรีที่มีการ

การรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนปานกลาง (3-4 คะแนน) และสูง (5-9 คะแนน) มีจำนวน บุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.5 และ 4.6 คนตามลำดับ ส่วนในอีกสองกลุ่มคือกลุ่มสตรีที่กำลังใช้ การวางแผนครอบครัวและกลุ่มสตรีที่ไม่เคยใช้การวางแผนครอบครัวพบความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผน ชัดเจน เช่นกลุ่มสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว สตรีที่มีดัชนีการรับข่าวสารจากสื่อสาร มวลชนต่ำ (0-2 คะแนน) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.2 คน สตรีที่มีดัชนีการรับข่าวสาร จากสื่อสารมวลชนปานกลาง (3-4 คะแนน) และสูง (5-9 คะแนน) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดย เฉลี่ย 3.7 และ 3.5 คนตามลำดับ เมื่อพิจารณาสตรีกลุ่มอายุอื่น ๆ พบความสัมพันธ์ระหว่างการ รับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนและจำนวนบุตรที่คาดหวังชัดเจนในบางกลุ่มอายุ กล่าวคือกลุ่มอายุ 25-34 ปี และ 35-44 ปี อาทิเช่นในกลุ่มอายุ 25-34 ปี สตรีที่มีดัชนีการรับข่าวสารจากสื่อสาร มวลชนระดับต่ำ (0-2 คะแนน) ปานกลาง (3-4 คะแนน) และสูง (5-9 คะแนน) มีจำนวน บุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 3.7, 3.4 และ 3.1 คนตามลำดับ ส่วนกลุ่มอายุอื่นมีความผันแปรไม่บัง

เมื่อนำปัจจัยด้านอายุของสตรีและการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวมาพิจารณา ร่วมกัน พบว่าแบบแผนความสัมพันธ์ชัดเจนในสตรีกลุ่มอายุ 15-24 ปี โดยที่สตรีที่มีดัชนีการรับข่าว สารจากสื่อสารมวลชนสูง (5-9 คะแนน) และกำลังใช้การวางแผนครอบครัว มีจำนวนบุตรที่ คาดหวังโดยเฉลี่ยต่ำสุด 2.4 คน ในขณะที่ในกลุ่มอายุอื่น ๆ แบบแผนแสดงความสัมพันธ์ไม่ชัดเจน เท่ากลุ่มอายุ 15-24 ปี

ดังนั้นจะเห็นว่าการรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนซึ่งมีผลต่อการเผยแพร่ความคิดสมัย ใหม่ ทัศนคติหรือรสนิยมมีผลอย่างยิ่งต่อจำนวนบุตรที่คาดหวัง ผู้ที่มีโอกาสได้รับข่าวสารจากสื่อสาร มวลชนหลาย ๆ ลักษณะเป็นประจำ มีโอกาสได้รับความรู้ เปลี่ยนทัศนคติหรือรสนิยมซึ่งมีผลให้ เกิดการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ได้เป็นอย่างดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 26 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชั้นมธจําแนกตามการรับข่าวสารจากสื่อสาร
มวลชน อายุ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

อายุ(ปี)/ชั้นนี้การรับข่าวสาร จากสื่อสารมวลชน	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>15-24</u>				
ต่ำ	2.7(12)	3.1(7)	3.0(27)	2.9(46)
ปานกลาง	2.8(19)	3.1(12)	3.3(28)	3.1(59)
สูง	2.4(20)	2.8(6)	2.6(16)	2.5(42)
รวม	2.6(51)	3.0(25)	3.0(71)	2.9(147)
<u>25-34</u>				
ต่ำ	3.7(31)	3.8(11)	3.8(27)	3.7(69)
ปานกลาง	3.1(56)	4.2(27)	3.4(39)	3.4(122)
สูง	3.2(31)	3.0(10)	3.0(11)	3.1(52)
รวม	3.3(118)	3.9(48)	3.5(77)	3.5(243)
<u>35-44</u>				
ต่ำ	4.7(39)	6.1(19)	5.1(54)	5.1(112)
ปานกลาง	4.7(46)	5.2(18)	4.6(32)	4.8(96)
สูง	4.3(30)	5.7(11)	3.4(18)	4.3(59)
รวม	4.6(115)	5.7(48)	4.7(104)	4.8(267)
<u>45 ปีขึ้นไป</u>				
ต่ำ	6.3(7)	8.0(5)	5.8(26)	6.2(38)
ปานกลาง	5.0(5)	5.8(9)	5.9(38)	5.8(52)
สูง	* (4)	* (4)	6.1(10)	6.3(18)
รวม	5.6(16)	6.9(18)	5.9(74)	6.0(108)

ตารางที่ 26 (ต่อ)

อายุ(ปี)/ดัชนีการรับข่าวสาร จากสื่อสารมวลชน	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>15-49</u>				
ต่ำ	4.2(89)	5.2(42)	4.6(134)	4.5(265)
ปานกลาง	3.7(126)	4.5(66)	4.4(137)	4.1(329)
สูง	3.5(85)	4.6(31)	3.6(55)	3.7(171)
รวม	3.8(300)	4.7(139)	4.3(326)	4.2(765)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัว และ จำนวนบุตรที่คาดหวัง

ปัจจัยทาง เศรษฐกิจ ได้รับความสนใจจากผู้วิจัยจำนวนมากที่นำมาศึกษาว่าจะมีผลอย่างไร ต่อภาวะ เจริญพันธุ์ รายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยทาง เศรษฐกิจ และผลต่อภาวะ เจริญพันธุ์ แตกต่างกันไปตามสภาพสังคมแต่ละแห่ง เมื่อศึกษา รายงานการวิจัยที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยทาง เศรษฐกิจ และจำนวนบุตรที่คาดหวัง ซึ่งใช้ตัวแปรต่าง ๆ กัน เช่น รายได้หรือฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัว พบว่า เมื่อใช้ฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัวนั้น ในประเทศกำลังพัฒนา ฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัว แสดง ความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวนบุตรที่คาดหวัง สำหรับการ ศึกษาในครั้งนี้ก็ให้ผลที่สอดคล้องกับผล งานวิจัยที่กล่าวถึงแล้ว

ฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัว ในการศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษา โดยสร้าง เป็นดัชนี ฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัว จากดัชนีการเป็นเจ้าของทรัพย์สินซึ่งได้มาจากการสอบถาม หัวหน้าครัวเรือนถึงสิ่งของ เครื่องใช้ที่มีอยู่ในครอบครัว และให้น้ำหนักสิ่งของ เครื่องใช้แต่ละชิ้น ตามความถี่ในการเจ้าของครอบครัวจากจำนวนมากไปหาน้อย สิ่งของที่มีเจ้าของครอบครัวมาก ให้คะแนนน้อย สิ่งของที่มีเจ้าของครอบครัวน้อยให้คะแนนมาก แล้วนำคะแนนที่ได้ทั้งหมดมารวม กัน จากนั้นจึงแบ่งเป็นดัชนีฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัว 4 ระดับคือ คะแนน 0-1 แสดงว่า ดัชนีฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัวต่ำมาก คะแนน 2-9 แสดงว่าดัชนีฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัวต่ำ คะแนน 10-39 แสดงว่าดัชนีฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัวปานกลาง และ คะแนน 40-181 แสดงว่าดัชนีฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัวสูง

ฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางลบกับจำนวนบุตรที่คาดหวัง ดังที่ แสดงในตารางที่ 27 โดยเมื่อพิจารณาจากสตรีทุกกลุ่มอายุ (15-49 ปี) สตรีที่มีดัชนีฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัวต่ำมาก (0-1 คะแนน) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.9 คน สตรีที่มี ดัชนีฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัวต่ำ (2-9 คะแนน) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.7 คน ในขณะที่สตรีที่มีดัชนีฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัวปานกลาง (10-39 คะแนน) และ สูง (40-181 คะแนน) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.7 และ 3.9 คนตามลำดับเมื่อควบคุม ด้วยตัวแปรด้านอายุพบความสัมพันธ์ลักษณะ เดิมเกือบทุกกลุ่มอายุ ยกเว้นกลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไป ซึ่ง มีความผันแปรเล็กน้อยอยู่ในกลุ่มสตรีที่มีดัชนีฐานะทาง เศรษฐกิจ ของ ครอบครัวปานกลาง (10-39 คะแนน) ซึ่งมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 6.6 คน สูงกว่ากลุ่มสตรีที่มีดัชนีฐานะทาง เศรษฐกิจ

ของครอบครัวต่ำ (2-9 คะแนน) ซึ่งมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 6.3 คน

เมื่อพิจารณาการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวพบว่า ในกลุ่มสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว ความสัมพันธ์ยังเป็นไปในลักษณะเดิม กล่าวคือสตรีที่มีดัชนีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำมาก (0-1 คะแนน) และต่ำ (2-9 คะแนน) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.4 คนเท่ากัน ส่วนสตรีที่มีดัชนีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง (10-39 คะแนน) และสูง (40-181 คะแนน) มีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.1 และ 3.5 คนตามลำดับ

เมื่อพิจารณาการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวกับจำนวนบุตรที่คาดหวังพบว่า จำนวนบุตรที่คาดหวังต่ำที่สุดในกลุ่มสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว คือมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 4.2 คน และจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยสูงที่สุด 5.2 คน ในกลุ่มสตรีที่เคยใช้การวางแผนครอบครัว ความสัมพันธ์ลักษณะนี้พบได้ในกลุ่มอายุเกือบทุกกลุ่มยกเว้นกลุ่มอายุ 45 ปีขึ้นไป ซึ่งสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว กลับมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น โดยมีจำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ย 6.8 คน

ข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่งคือ เมื่อพิจารณาในแต่ละระดับของฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยจะต่ำสุด ในกลุ่มสตรีที่กำลังใช้การวางแผนครอบครัว ซึ่งถึงแม้ว่าจะควบคุมด้วยอายุก็ยังพบความสัมพันธ์ดังกล่าว เกือบทุกกลุ่มอายุ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 27 จำนวนบุตรที่คาดหวังโดยเฉลี่ยของสตรีชนบทจำแนกตามดัชนีฐานะทางเศรษฐกิจ
ของครอบครัว อายุ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว

อายุ(ปี)/ดัชนีฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัว	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>15-24</u>				
ต่ำมาก	2.8(10)	3.5(6)	3.3(11)	3.1(27)
ต่ำ	2.4(9)	* (3)	2.9(14)	2.8(26)
ปานกลาง	2.8(14)	* (4)	2.9(14)	2.8(32)
สูง	* (4)	* (1)	* (2)	2.6(7)
รวม	2.7(37)	3.2(14)	3.0(41)	2.9(92)
<u>25-34</u>				
ต่ำมาก	3.7(44)	4.3(21)	3.9(34)	3.9(99)
ต่ำ	3.8(58)	4.0(11)	3.9(32)	3.9(101)
ปานกลาง	3.4(46)	4.3(9)	3.4(18)	3.5(73)
สูง	2.9(25)	3.2(6)	3.2(6)	3.0(37)
รวม	3.5(173)	4.1(47)	3.8(90)	3.7(310)
<u>35-44</u>				
ต่ำมาก	5.5(34)	6.1(12)	5.6(67)	5.6(113)
ต่ำ	5.2(44)	6.0(22)	5.0(50)	5.3(116)
ปานกลาง	4.6(51)	6.1(18)	5.2(41)	5.1(110)
สูง	4.0(27)	5.4(9)	3.3(16)	4.0(52)
รวม	4.8(156)	6.0(61)	5.1(174)	5.1(391)

ตารางที่ 27 (ต่อ)

อายุ(ปี)/ดัชนีฐานะทางเศรษฐกิจ ของครอบครัว	การปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว			รวม
	กำลังใช้	เคยใช้	ไม่เคยใช้	
<u>45 ปีขึ้นไป</u>				
ต่ำมาก	* (4)	* (4)	6.7(30)	6.7(38)
ต่ำ	6.9(8)	* (3)	6.2(34)	6.3(45)
ปานกลาง	7.0(8)	7.2(11)	6.3(37)	6.6(56)
สูง	* (4)	6.6(7)	4.9(11)	5.4(22)
รวม	6.8(24)	6.6(25)	6.2(112)	6.4(161)
<u>15-49</u>				
ต่ำมาก	4.4(92)	4.8(43)	5.2(142)	4.9(277)
ต่ำ	4.4(119)	5.2(39)	4.9(130)	4.7(288)
ปานกลาง	4.1(119)	5.7(42)	5.0(110)	4.7(271)
สูง	3.5(60)	5.1(23)	3.7(35)	3.9(118)
รวม	4.2(390)	5.2(147)	4.9(417)	4.7(954)

* ข้อมูลต่ำกว่า 5 ไม่แสดงค่าเฉลี่ย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย